

Comparative Legilinguistics

vol. 35/2018

DOI: <http://dx.doi.org/10.14746/cl.2018.35.2>

PRZEKŁAD NAZW POLSKICH SZKÓŁ WYŻSZYCH A ZACHOWANIE ZASADY STARANNOŚCI I WIERNOŚCI TŁUMACZENIA POŚWIADCZONEGO

MAGDALENA ŁOMZIK

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie

Instytut Neofilologii – Filologia Germańska,
Katedra Językoznawstwa Niemieckiego
ul. Studencka 5, 31-116 Kraków
magdalomzik@gmail.com

Abstrakt: Ustawowe zobowiązanie tłumacza przysięgłego do zachowania szczególnej staranności obliguje go do starannego i wiernego tłumaczenia, także nazw instytucji. W procesie tłumaczenia nazw polskich szkół wyższych tłumacz może skorzystać z niemieckich odpowiedników, które zostały opublikowane w ogólnodostępnej niemieckiej bazie informacyjnej ANABIN, zawierającej informacje ułatwiające podejmowanie decyzji urzędem i szkołom w kwestii określania kwalifikacji edukacyjnych. Jednakże za wykonane tłumaczenie i tym samym wybór słownictwa odpowiedzialność ponosi wyłącznie tłumacz. W związku z tym nie może on automatycznie przejmować propozycji bez ich sprawdzenia, lecz musi krytycznie podejść

do proponowanych odpowiedników. W artykule została podjęta próba ustalenia, które z proponowanych odpowiedników nazw polskich szkół wyższych naruszają zasadę starannego sporządzania tłumaczeń i wierności tłumaczenia poświadczonego oraz jakie konsekwencje mogą mieć niepoprawne translaty nazw szkół wyższych.

Słowa kluczowe: tłumaczenie poświadczone, nazwy szkół wyższych, obowiązki tłumacza przysięgłego

TRANSLATION OF NAMES OF POLISH HIGHER SCHOOLS AND THE RULE OF DILIGENT PREPARATION OF TRANSLATIONS AND FAITHFULNESS OF A SWORN TRANSLATION

Abstract: Statutory obligation of a sworn translator to exercise special diligence obliges him to perform a diligent and faithful translation, including the names of institutions. In the process of translating names of Polish colleges, a translator may use German equivalents, which have been made available in a publicly available German database ANABIN, which contains information that make it easier for offices and schools to decide in terms of recognizing educational qualifications. However, translation and thus, choice of wording is the responsibility of the translator exclusively. He must therefore approach the suggested equivalents critically; thereby, he may not automatically accept propositions without having verified them prior. The article undertakes to establish which of the proposed equivalents of names of Polish colleges violate the rule of diligent preparation of translations and faithfulness of a sworn translation as well as the consequences of incorrect translations of university names.

Key words: sworn translation, names of universities, obligations of sworn translator

ÜBERSETZEN VON POLNISCHEN HOCHSCHULNAMEN VERSUS GEBOTENE SORGFALT UND TREUE DER BEGLAUBIGTEN ÜBERSETZUNG

Abstract: Die gesetzliche Pflicht des vereidigten Übersetzers, die ihm auferlegten Aufgaben mit der höchsten Sorgfalt zu erledigen, umfasst sorgfältiges und treues Übersetzen, auch von Institutionsnamen. Beim Übersetzen der polnischen Hochschulnamen kann der Übersetzer als Hilfsmittel ihre deutschen Entsprechungen aus der ANABIN Datenbank in Anspruch nehmen. ANABIN ist allgemein zugängliche, deutsche Datenbank, die Behörden und Schulen bei der Einstufung von ausländischen

Qualifikationen unterstützt. Jedoch nur der Übersetzer haftet für seine eigene Übersetzung und damit auch für die Auswahl entsprechender Wörter, deswegen muss er mit vorgeschlagenen Entsprechungen kritisch umgehen und sie immer genau auf ihre Übereinstimmung mit dem Inhalt der Namen in der Ausgangssprache prüfen. Dieser Artikel versucht den Fragen nachzugehen, welche deutsche Entsprechungen der polnischen Hochschulnamen gegen die gebotene Sorgfalt und Treue der beglaubigten Übersetzung verstoßen sowie welche Folgen fehlerhafte Übersetzungen haben können.

Schlüsselwörter: beglaubigte Übersetzung, Namen von Hochschulen, Pflichten des vereidigten Übersetzers

Wstęp

W związku ze stale rosnącą mobilnością Polaków tłumacz przysięgły coraz częściej otrzymuje do tłumaczenia dokumenty, w których występują nazwy instytucji kształcących. Są to nie tylko dokumenty potwierdzające wykształcenie, lecz także różnego rodzaju zaświadczenia, skierowane np. do zakładów ubezpieczeń czy pracodawców, w których objaśnienie np. rodzaju szkoły może być istotne dla odbiorcy tłumaczenia przy podejmowaniu różnych decyzji. Tak samo jak w przypadku innych nazw instytucji, tłumacze często w pierwszej kolejności szukają oficjalnych odpowiedników danej nazwy szkoły wyższej, kierując się zasadą podaną w *Kodeksie tłumacza sądowego*, zgodnie z którą w przypadku wystąpienia nazwy instytucji w dokumencie źródłowym powinno się zastosować jej obcojęzyczny odpowiednik, w pierwszej kolejności podany w wykazie opracowanym przez międzynarodowe lub krajowe ciało normotwórcze, w innej miarodajnej publikacji lub w siedzibie danej instytucji. Sporządzenie własnego tłumaczenia nazwy zalecane jest tylko w przypadku braku oficjalnego odpowiednika (Kierzkowska 1991: 18)¹. O ile tłumacze języka angielskiego mogą skorzystać

¹W *Vademecum tłumacza przysięgłego*, który stanowi drugi rozdział *Kodeksu tłumacza przysięgłego z komentarzem 2011* (Kierzkowska 2011: 122), mowa jest natomiast o priorytecie terminologii zalecanej, który należy zastosować także w odniesieniu do nazw instytucji.

z oficjalnych angielskich odpowiedników szkół wyższych², to tłumacze języka niemieckiego muszą szukać innych pomocy warsztatowych. Albowiem ani Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, ani Ministerstwo Spraw Zagranicznych czy też Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej³ nie zadały sobie trudu zadbania o jednolity sposób tłumaczenia polskich nazw instytucji kształcących na język niemiecki⁴. Pomocą jest natomiast ogólnodostępna niemiecka baza informacyjna ANABIN, prowadzona przez Stałą Konferencję Ministrów Edukacji i Kultury Krajów Związkowych (Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder). Baza zawiera informacje ułatwiające podejmowanie decyzji urzędom i szkołom w kwestii określania kwalifikacji edukacyjnych z różnych krajów, w tym między innymi wyszukiwarkę instytucji kształcących, którą można wykorzystać w procesie tłumaczenia nazw szkół wyższych⁵. Z praktyki translacyjnej autorki niniejszego artykułu wynika jednakże, że podane w tej wyszukiwarce translacje zawierają liczne błędy. W związku z tym, tak samo jak w przypadku innych źródeł wiedzy, zalecane jest zachowanie ostrożności i rozważności, zwłaszcza jeżeli uwzględni się, że odpowiedzialność za tłumaczenie poświadczona ponosi wyłącznie tłumacz przysięgły. Spróbujmy więc się zastanowić,

² Oficjalne angielskie odpowiedniki nazw polskich szkół można znaleźć na stronie internetowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (www.nauka.gov.pl) lub u Zofii Rybińskiej (1994).

³ Od października 2018 Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej spełnia zadania wykonywane dotychczas przez Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Akademickiej.

⁴ Na konieczność ujednoczenia translacji nazw polskich szkół wyższych na język angielski wskazuje Lech Zieliński (2006) na podstawie analizy angielskich odpowiedników nazw ze stron internetowych poszczególnych uczelni.

⁵ Zgodnie z informacjami otrzymanymi drogą mailową od pracownika odpowiedzialnego za opiekę nad portalem ANABIN (Zentrallstelle für ausländisches Bildungswesen) strona nie podaje oficjalnych odpowiedników nazw, lecz jedynie wprowadza ich tłumaczenia do wyszukiwarki, przy czym nieznane jest źródło pochodzenia tych translacji. Warto uwzględnić, że Stała Konferencja Ministrów Edukacji i Kultury Krajów Związkowych nie jest jednostką odpowiedzialną za ustalanie niemieckojęzycznego brzmienia nazw placówek z krajów spoza Niemiec, ponadto podane niemieckie odpowiedniki nie występują w formie glosariusza, na którego można byłoby się powołać podając dane bibliograficzne.

w jakim stopniu proponowane odpowiedniki nazw polskich szkół wyższych naruszają zobowiązanie do szczególnej staranności tłumacza przysięgłego i jakie skutki może mieć bezkrytyczne przejście niepoprawnych translatów.

Zobowiązanie do zachowania szczególnej staranności a przekład nazw szkół

Z badań przeprowadzonych przez Reginę Solową (2014: 129) wynika, że zdecydowana większość tłumaczy zdecydowała się podać w tłumaczeniu świadectwa maturalnego na język francuski wyłącznie przekład nazwy szkoły, co świadczy o nieprzestrzeganiu norm dotyczących sporządzania tłumaczenia poświadczonego, zawartych w *Kodeksie tłumacza przysięgłego*⁶. Przy czym należy zauważyć, że KTP stanowi jedynie zbiór dobrych praktyk zawodowych mających na celu ochronę interesów tłumacza i maksymalne zmniejszenie skutków błędów tłumaczeniowych, nie ma natomiast mocy prawnie obowiązującej. Do jego przestrzegania zobowiązują się wyłącznie członkowie Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS, którzy stanowią niewielki odsetek tłumaczy przysięgłych wpisanych na ministerialną listę. Wszystkich tłumaczy przysięgłych obowiązuje natomiast ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz.U. z 2004 Nr 273, poz. 2702)⁷, która nakłada na nich obowiązek wykonywania powierzonych zadań ze szczególną starannością i bezstronnością, zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów prawa (art. 14 ust. 1 pkt 1). Nieprzestrzeganie tego obowiązku, tak samo jak innych określonych w tej ustawie, może skutkować nałożeniem kary na tłumacza. Mimo iż zobowiązanie to nie zostało objaśnione w komentarzu do ustawy (por. Dostatni 2005: 92), nie jest ono jednoznaczne i dokładnie sprecyzowane. Bolesław Cieślak, Liwiusz Laska i Michał Rojewski (2010: 48) definiują „szczególną staranność” w następujący sposób:

⁶Zgodnie z *Kodeksem tłumacza przysięgłego* (skrót KTP) nazwy instytucji podaje się w oryginalnym brzmieniu obok ich tłumaczenia na język polski (par. 34), a wszelkie wzmianki i uwagi tłumacza umieszcza się w nawiasach

„Szczególna staranność dotyczy nie tylko dbałości o poprawność językową, ale także o wierne odzwierciedlenie tłumaczonych treści. Niedopuszczalne jest przekręcanie sensu lub opuszczanie fragmentów tłumaczonego tekstu.”

Można więc przyjąć, że pod szczególną starannością rozumie się z jednej strony staranne (w znaczeniu precyzyjne) wykonanie tłumaczenia, a z drugiej strony wierne tłumaczenie. Potwierdza to również par. 2 KTP, zgodnie z którym staranność dotyczy precyzyjności/dokładności w sporządzaniu tłumaczenia, podczas gdy wierność tłumaczenia odnosi się do stopnia zgodności tekstu w języku źródłowym z tłumaczeniem. KTP dodatkowo wprowadza także określenie rzetelność, które obejmuje nie tylko wierność tłumaczenia, lecz również rzetelny sposób postępowania w stosunku do zleceniodawców odzwierciedlający się w osobistym sporządzeniu tłumaczenia poświadczonego lub osobistej weryfikacji tłumaczenia sporządzonego przez inne osoby.⁸ Tak samo jak w przypadku innych elementów dokumentów, także w przypadku przekładu nazw szkół wyższych można mówić o staranności tłumacza i wierności tłumaczenia. Mimo iż w literaturze najczęściej wskazuje się na funkcję identyfikacyjną nazw instytucji, gdyż służą one do wskazywania, oznaczania danego indywiduum w celu odróżnienia go od innych (por. Kaleta (1998: 18)), to jednak w kontekście ich przekładu uwzględnia się także ich wieloelementową budowę i ważne informacje zawarte w poszczególnych składnikach

kwadratowych wyróżnionych kursywą (par. 25). Wyjątek od tej zasady stanowią natomiast nazwy szkół i uczelni zawarte w dokumentach potwierdzających wykształcenie, które należy pozostawić wyłącznie w brzmieniu oryginalnym zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej, Rady Europy i UNESCO/CEPES (par. 39 KTP).

⁷Skrót u.z.t.p.

⁸ Bolesław Cieślak, Danuta Kierzkowska, Anna Michalska, Dorota Staniszevska-Kowalak i Jacek Zieliński (2018: 108) jako przykłady rzetelności tłumacza podają również przestrzeganie procedur przewidzianych prawem i zasad praktyki zawodowej, np. przytaczanie imion, nazwisk, nazw miejscowości i innych imion własnych. Jednakże w tej samej książce (tamże: 47) wskazano, że tłumacz powinien wykonywać dokładne tłumaczenia zgodnie z zasadami praktyki zawodowej i odpowiednimi przepisami prawa w ramach szczególnej staranności. Okazuje się więc, że autorzy traktują staranność w kontekście u.z.t.p. i rzetelność w kontekście zasad wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego jako synonimy.

nazwy (por. Iluk (2000: 193) i Stolze (2014: 70)). W odniesieniu do przekładu nazw szkół wyższych można przyjąć więc, że tłumacz przysięgły spełnia swoje zobowiązanie do zachowania szczególnej staranności poprzez staranne tłumaczenie, gdy zwraca uwagę na poprawność językową i uzualność translatu, oraz wierne tłumaczenie, gdy oddaje wszystkie informacje zawarte w nazwie w języku źródłowym.

Analiza poprawności translatów nazw polskich szkół wyższych

Jako pomoc warsztatową w przekładzie nazw polskich szkół wyższych na język niemiecki można wykorzystać wyszukiwarkę instytucji znajdującą się na portalu ANABIN, w której polskie szkoły wyższe przyporządkowano w zależności od ich statusu do następujących kategorii: uniwersytety, wyższe szkoły zawodowe, kolegia europejskie, instytuty badawcze, kolegia języków obcych, kolegia nauczycielskie, wyższe szkoły papieskie, seminaria duchowne, wyższe szkoły specjalistyczne, kolegia uniwersyteckie, placówki o nieustalonym statusie oraz pozostałe placówki. W wyszukiwarce ujęto łącznie 1731 pozycji obejmujących nazwy polskich szkół wyższych i ich jednostek organizacyjnych, przy czym niektóre z nich przyporządkowane są do wielu grup. W celu sprawdzenia poprawności translatów nazw szkół oraz wpływu ewentualnych błędów na obowiązek zachowania szczególnej staranności przeanalizowano 287 nazw polskich szkół wyższych mających status uniwersytetów (35) i wyższych szkół zawodowych (252). Spośród nich w mojej ocenie aż 31% nazw budzi wątpliwości co do wierności przekładu i/lub staranności/rzetelności tłumaczenia w związku z występowaniem błędów tłumaczeniowych, takich jak błędy formalne, rzeczowe, syntaktyczne, ortograficzne i gramatyczne.

- błędy formalne

Najwięcej zastrzeżeń do translatów nazw szkół odnosi się do naruszania zasad praktyki zawodowej, w szczególności par. 37 KTP, który zaleca, aby znaki diakrytyczne występujące w języku źródłowym oddać także w tłumaczeniu, natomiast ich domniemany

brak odnotować w uwagach tłumacza. W podanych w bazie ANABIN translatach nagminnie nie występują znaki diakrytyczne w polskich nazwach własnych, takich jak nazwy geograficzne, np. *Hochschule für Business Pila* (zamiast **Pila**), oraz nazwy osobowe, np. *Europäische Pfarrer-Jozef-Tischner-Hochschule* (zamiast **Józef**). Ich brak może utrudnić poprawną identyfikację instytucji, zwłaszcza w przypadku większej liczby pominiętych znaków, np. *Staatliche Berufshochschule Glogow* (*Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie*). Usuwanie znaków diakrytycznych z nazw własnych w tłumaczeniu, a tym samym zmienianie liter, jest nieuzasadnione i bez wątpienia świadczy o niestaranności tłumacza, w szczególności, gdy uwzględni się aktualne możliwości techniczne sprzętu komputerowego w porównaniu do możliwości wcześniej używanych maszyn do pisania⁹.

Drugim najczęściej popełnianym błędem formalnym w przekładzie nazw polskich szkół wyższych na język niemiecki jest pomijanie w translacie niektórych składników nazwy, takich jak

- toponim określający siedzibę, np. *Hochschule für Sicherheit* (*Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Przemysłu*), lub związek z regionem, np. dzielnicą (*Hochschule für Business – Wyższa Praska Szkoła Biznesu*), krainą historyczną (*Hochschule für Tourismus und Hotelwesen – Wyższa Pomorska Szkoła Turystyki i Hotelarstwa*), czy województwem (*Hochschule für Geisteswissenschaften und Ökonomie – Wielkopolska Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna*),
- nazwa patrona, np. *Pädagogische Berufshochschule* (*Wyższa Pedagogiczna Szkoła Zawodowa im. Świętej Rodziny*),
- nazwa specjalizacji, np. *Hochschule für Betriebswirtschaft* (*Wyższa Szkoła Marketingu i Zarządzania*),

⁹ Pomijanie znaków diakrytycznych w nazwach własnych łamie zasady sporządzania tłumaczeń poświadczonych, dlatego zostało ujęte w niniejszym artykule przede wszystkim jako błąd formalny. Nie ulega jednak wątpliwości, że niepoprawny zapis nazw własnych jest jednocześnie błędem ortograficznym, gdyż narusza normy poprawnej pisowni. Ponadto w niektórych przypadkach pominięcie znaków diakrytycznych może doprowadzić do zmiany znaczenia danej nazwy własnej, np. nazwa polskiego miasta Kraków zapisana bez znaku diakrytycznego wskazuje na niemiecką miejscowość *Krakow am See* lub dzielnicę *Krakow* miasta *Bergen auf Rügen*. W przeanalizowanym korpusie nie wystąpiły jednakże takie nazwy, których zapis bez znaków diakrytycznych powodowałby powstanie błędu rzeczowego.

- firmonim, np. *Hochschule für Fremdsprachen und Finanzmanagement (Wyższa Szkoła Języków Obcych i Zarządzania Finansami Avans)*,
- nazwa właściciela, np. *Lehrerfremdsprachenkolleg (Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych UG)*.

Należy zauważyć, że cała nazwa szkoły pełni funkcję identyfikacyjną, dlatego nie można opuszczać wybranych składników nazwy¹⁰ w translacie, traktując je jako mniej istotne w procesie identyfikacji placówki. Ponadto warto uwzględnić, że w Polsce występuje wiele nazw o takim samym składniku określającym dany typ szkoły i jej profil, np. *Wyższa Szkoła Handlowa*, w związku z tym pominięcie np. toponimu całkowicie uniemożliwia jej lokalizację, a tym samym jej identyfikację. Pomijanie w tłumaczeniu składników nazwy, które zawierają ważne informacje¹¹ i mają swoje odpowiedniki w języku docelowym, można potraktować jako brak wierności wobec oryginału¹².

Również w odniesieniu do nazw geograficznych w wielu translatach naruszono zasady zawarte w KTP, który zaleca, aby nazwy geograficzne podawać w brzmieniu oryginalnym oraz w formie tłumaczenia (par. 34). W korpusie występują zarówno

¹⁰ Jan Iluk (2000: 194 i nast.) wyróżnił osiem składników nazw szkół: składnik określający typ szkoły, składnik określający siedzibę, składnik określający związek z określonym regionem kraju, składnik określający status szkoły lub protektorat, składnik określający orientację profesyjną, składnik nazywający patrona lub założyciela szkoły, składnik określający kategorię uczących się i składnik określający zakres kształcenia.

¹¹ W niektórych nazwach pominięcie składnika, np. określającego związek z regionem, jest konieczne w celu uniknięcia powtórzenia, jeżeli np. nazwa geograficzna występuje w oryginalnej nazwie instytucji zarówno w formie przymiotnikowej, jak i rzeczownikowej, a nie ma formy przymiotnikowej w języku docelowym, np. *Ökonomische Schule Bielsko-Biala (Bielska Szkoła Ekonomiczna w Bielsku-Białej)* (por. Kubacki 2012: 86).

¹² Z drugiej strony także poszerzenie translatu o dodatkowe elementy narusza zasadę wierności, gdyż tłumacz może zostać posądzony o nadinterpretację. Kilka translatów przeanalizowanych nazw placówek zostało poszerzonych o toponim określający siedzibę szkoły w porównaniu do oryginalnego brzmienia nazw podanego na platformie ANABIN, jednakże oficjalne nazwy tych placówek zawierają dodany w tłumaczeniu składnik, np. *Berufshochschule des Kupferbeckens Lubin* dla nazwy *Uczelnia Zawodowa Zagłębia Miedziowego* (pełna nazwa szkoły: *Uczelnia Zawodowa Zagłębia Miedziowego w Lubinie*).

nieprzetłumaczone nazwy miejscowości, które mają oficjalne niemieckie odpowiedniki, np. *Hochschule für Sozial- und Wirtschaftswissenschaften Gdansk* (*Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna w Gdańsku*), jak i nazwy województw, np. *Malopolska Hochschule für Wirtschaft* (*Malopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna*), za tłumaczeniem których przemawia stanowisko Konwentu Marszałków RP w sprawie terminologii organów samorządowych i nazw województw w języku niemieckim z 4 marca 2000¹³. W związku z tym powyższe przekłady należy potraktować jako częściowe tłumaczenia, które nie przekazują informacji o zasięgu terytorialnym ewentualnie właściciela placówki, a z całą pewnością świadczą o braku wierności tłumaczenia oraz niestaranności tłumacza.

- błędy rzeczowe

Kolejną grupę stanowią tłumaczenia, które zawierają błędy rzeczowe, czyli zmieniają znaczenie poszczególnych składników, świadcząc przede wszystkim o braku wierności tłumaczenia. Przykładem błędu rzeczowego jest pomylenie regionu kulturowego nieposiadającego niemieckiego odpowiednika, jakim jest Podhale, z Podkarpaciem, będącym określeniem zarówno dla regionu fizycznogeograficznego, jak i dla województwa. Przetłumaczenie nazwy *Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa* jako *Staatliche Berufshochschule im Karpatenvorland* uniemożliwia poprawne określenie związku z regionem. Natomiast w translacie *Hochschule für Betriebswirtschaft Danzig* (*Wyższa Szkoła Zarządzania w Gdańsku*) błąd rzeczowy odnosi się do profilu szkoły, albowiem tłumacz potraktował synonimicznie rzeczowniki *Management* (zarządzanie) i *Betriebswirtschaft* (ekonomika przedsiębiorstw), w wyniku czego nastąpiła zmiana zakresu kształcenia. Także translac *Hochschule für ökonomische Beziehungen und Außenhandel* (*Wyższa Szkoła Ekonomii Stosowanej i Handlu Zagranicznego*) zawiera błąd wpływający na profil szkoły, gdyż *ekonomię stosowaną* (*angewandte Volkswirtschaft*) przełożono przy pomocy hiponimu *stosunki ekonomiczne*, przy czym wybrano nieuzualne wyrażenie *ökonomische Beziehungen* zamiast *Wirtschaftsbeziehungen*. Natomiast przy tłumaczeniu nazwy *Wyższa*

¹³ Dokument ten stanowi próbę ujednoczenia niemieckojęzycznej terminologii, jednakże nie wszystkie zaproponowane odpowiedniki polskich nazw województw są poprawne (por. Kubacki 2006).

Szkoła *Inżynierii Dentystycznej im. Prof. Meissnera* tłumacz zdecydował się na zastosowanie hiperonimu (*stomatologia dla inżynierii dentystycznej (Dentaltechnologie)*), proponując tłumaczenie *Hochschule für Zahnmedizin*. W przypadku tej nazwy skutki niepoprawnego tłumaczenia mogą okazać się większe, ponieważ w wyniku błędnej decyzji tłumacza zakres kształcenia i tym samym uprawnienia tej szkoły zostały rozszerzone, gdyż translata wskazuje na uprawnienia szkoły do kształcenia lekarzy stomatologów, wykonujących zawód regulowany.

Natomiast w kolejnej nazwie przyczyną błędu tłumacza był najprawdopodobniej brak wiedzy o systemie szkolnictwa w krajach niemieckojęzycznych. W translacie nazwy *Prywatna Wyższa Szkoła Zawodowa* niesłusznie użyto przymiotnika *nichtstaatliche* (*niepubliczny*). Zgodnie z ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005 Nr 164 poz. 1365) szkoły wyższe mogą być albo publiczne, utworzone przez państwo, albo niepubliczne, utworzone przez osobę fizyczną albo osobę prawną niebędącą państwową ani samorządową osobą prawną. Ustawa nie definiuje natomiast prywatnego i społecznego charakteru szkół, na który wskazuje wiele nazw, a zarówno szkoły prywatne, jak i społeczne zaliczane są do szkół niepublicznych. Jednakże właścicielami szkół prywatnych są osoby fizyczne nastawione głównie na osiągnięcie zysków, podczas gdy szkoły społeczne mogą zostać założone przez osoby fizyczne lub prawne (np. stowarzyszenia, fundacje, spółki, związki wyznaniowe) i dbają wyłącznie o realizację misji edukacyjnej (Ourkids, dostęp 10.07.2018). Także w Niemczech wyróżnia się państwowe szkoły wyższe (*staatliche*), których właścicielem jest kraj związkowy, oraz niepaństwowe (*nichtstaatliche*), które można podzielić na szkoły prywatne (*private*), kościelne (*kirchliche*) i szkoły należące w sposób pośredni lub bezpośredni do podmiotów sektora publicznego, z wyłączeniem krajów związkowych (Wissenschaftsrat 2012: 13, dostęp 10.07.2018). W związku z tym użycie w tłumaczeniu hiperonimu *niepaństwowe* (*nichtstaatliche*) dla prywatnej szkoły wyższej powoduje rozszerzenie grona podmiotów ją tworzących o związki wyznaniowe i wybrane podmioty sektora publicznego.

Także w tłumaczeniu *Berufsschule für Business – Hochschule* (*Profesjonalna Szkoła Biznesu – Szkoła Wyższa*) błąd rzeczowy przyczynił się do zmiany znaczenia nazwy szkoły. Przymiotnik *profesjonalny*, wskazujący na szczególne kompetencje tej szkoły,

został przetłumaczony przy pomocy członu rzeczownika określającego *Berufs-* (zawodowy), w wyniku czego doszło do zawężenia typu szkoły do szkoły zawodowej w znaczeniu polskich szkół branżowych.

- błędy syntaktyczne

Kolejna grupa błędów obejmuje błędy wynikające z nieznamości budowy nazw w języku docelowym, które prowadzą przede wszystkim do powstania nieuzualnych nazw¹⁴. Najpowszechniejszym niedopatrzaniem jest zastosowanie przydawki przymikowej dla składnika określającego siedzibę, np. *Fremdsprachenkolleg der Adam-Mickiewicz-Universität in Posen* (*Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*), podczas gdy w języku niemieckim najczęściej składnik ten występuje w formie przydawki rzeczownej (por. Iluk 2000: 205)¹⁵. Także kolejny translacjonista świadczy o nieznamości struktur nominacyjnych, gdyż przymiotnik *suwalsko-mazurska* z nazwy *Wyższa Szkoła Suwalsko-Mazurska*

¹⁴Tłumacz przysięgły zobowiązany na mocy art. 14 ust. 1 pkt 3 u.z.t.p. do doskonalenia swoich kwalifikacji powinien wykorzystywać w swojej pracy różne pomoce warsztatowe, w tym także opracowania naukowe, aby uniknąć błędów i uzyskać najwyższy stopień wierności tłumaczenia. W porównaniu do nazw innych placówek nazwy polskich szkół, w tym szkół wyższych, są przedmiotem stosunkowo dużej liczby opracowań. Dzięki nim tłumacz bez konieczności przeprowadzania czasochłonnej analizy nazw może zapoznać się z modelami strukturalnymi nazw polskich szkół wyższych (np. B. Walczak (1995), L. Dacewicz (2007), J.F. Nosowicz (2016)) i nazw niemieckich szkół wyższych (np. N. Vladimirovna Vasil'eva (2004), R. Stolze (2009)), jak i skorzystać z wyników analizy różnic występujących w polskich i niemieckich nazwach, które mogą sprawiać problemy w przekładzie (zob. Iluk (2000), Kubacki (2012a, 2013, 2014)). Nie może więc tłumaczyć swoich błędów popełnionych w przekładzie nazw uczelni brakiem czasu na przeprowadzenie dogłębnej analizy. Za koniecznością uwzględnienia modeli nominacyjnych w języku docelowym przemawia także zdanie Christiane Nord (2011: 38). Badaczka zalicza przekład nazw realiów, a więc także nazw instytucji, do problemów lingwistycznych, które „powstają z powodu różnic strukturalnych występujących pomiędzy językiem źródłowym i docelowym, głównie w obszarze leksyki i składni” (tamże).

¹⁵Zastosowanie przydawki przymikowej w nazwach niemieckich szkół ogranicza się zaledwie do paru przykładów, np. *Humboldt-Universität zu Berlin* (por. Iluk (2000: 206)).

im. *Papieża Jana Pawła II*, tłumacz zdecydował się wyrazić w języku niemieckim w formie przydawki przymiotnej *mazurski* i przydawki rzeczownej dla przymiotnika *suwalski*, przy jednoczesnym braku konsekwencji w odniesieniu do stosowania egzonimów/endonimów. Z powstałego w ten sposób translatu *Masurische Papst-Johannes-Paul-II.-Hochschule Suwalki* wynika, że nie jest to szkoła suwalsko-mazurska, lecz mazurska szkoła w Suwałkach. W rzeczywistości szkoła ta rzeczywiście ma siedzibę w Suwałkach, jednakże jej nazwa wskazuje na współpracę Suwalszczyzny z regionem Mazur, w związku z czym należałoby zmienić przydawkę przymiotną na rzeczowną (*Papst-Johannes-Paul-II.-Hochschule Masuren-Suwalken*).

Natomiast w następnym translacie *Theologisches Institut des Heiligen Johann Kanty* (*Instytut Teologiczny im. Świętego Jana Kantego*) widoczny jest nie tylko brak znajomości modeli nominacyjnych w języku docelowym, lecz także nieprzestrzeganie zasad praktyki zawodowej w odniesieniu do postępowania z imionami i nazwiskami. Albowiem tłumacz skalkował przydawkę dopełniaczową wyrażającą patrona, mimo iż w niemieckich nazwach szkół składnik określający patrona wyrażany jest w formie członu rzeczownika złożonego lub przydawki rzeczownej (por. Iluk 2000: 211, Stolze 2014: 72), a forma przydawki dopełniaczowej wskazuje najczęściej na właściciela. Ponadto imię patrona zostało dosłownie przetłumaczone jako *Johann*, podczas gdy nazwisko pozostawiono w oryginalnym brzmieniu. W wyniku tego powstała nieznaana w niemieckim środowisku postać, gdyż święty Jan Kanty określany jest w języku niemieckim jako *Johannes von Krakau* lub *Johannes Cantius* (HeiligenLexikon, dostęp 10.07.2018).

- błędy ortograficzne

Wśród przeanalizowanych translatów nie brakło także przykładów, w których występują błędy ortograficzne świadczące o niestaranności tłumacza. Często spotykanym błędem jest niepoprawny zapis przymiotników w nazwach szkół, np. *Hochschule für visuelle Kunst und Neue Medien* (*Wyższa Szkoła Sztuk Wizualnych i Nowych Mediów*), które zgodnie z zasadami ortograficznymi powinny zostać zapisane wielkimi literami. Dodatkowo na tym przykładzie uwidacznia się niekonsekwencja tłumacza w zapisie przymiotników, która może świadczyć o jego niedopatrzaniu. Natomiast w kolejnych dwóch przykładach błędy

ortograficzne są zarazem błędami rzeczowymi: w translacji *Jan-Zamoyski-Hochschule für Geistes- und Wirtschaftswissenschaften* (*Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. Jana Zamoyskiego*) mamy do czynienia z błędem literowym w nazwisku patrona placówki, podczas gdy w kolejnym przykładzie *Heilig-Kreuz-Hochschule* (*Wsztechnica Świętokrzyska*) niepoprawnie zapisano nazwę województwa świętokrzyskiego, dodając łącznik. Błąd ten spowodował zmianę znaczenia słowa (z *świętokrzyskie* na *Św. Krzyża*), a tym samym zmianę składnika określającego zasięg regionalny/przynależność na składnik określający patrona.

- błędy gramatyczne

W korpusie wystąpiły także nieliczne tłumaczenia zawierające błędy gramatyczne. Przykładowo w translacji *Staatlichen Berufshochschule Ciechanow* (*Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Ciechanowie*) błąd dotyczy niepoprawnej odmiany przymiotnika, natomiast w przykładzie *Katholische Universität "Johannes Paul II" Lublin – Außenstellen für Gesellschaftswissenschaften* (*Katolicki Uniwersytet Lubelski – Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie*) tłumacz użył liczby mnogiej zamiast pojedynczej dla wydziału zamiejscowego. O ile w pierwszym przypadku błąd nie wpływa na przekazywane informacje zawarte w nazwie, świadczy jednakże o braku staranności, to w drugim translacji w wyniku błędu tłumacza odbiorca zostaje wprowadzony w błąd odnośnie do struktury/wielkości danej szkoły.

Wnioski

Błędny przekład nazw polskich szkół wyższych może nie tylko prowadzić do powstania nieuzualnej nazwy lub niepoprawnej pod względem gramatycznym, lecz także uniemożliwić identyfikację placówki lub też jej lokalizację, rozszerzyć lub zawężyć zakres kształcenia placówki, zmodyfikować nazwę, np. poprzez zmianę składnika określającego związek z regionem na patrona, redukcję jednego ze składników określających związek z regionem czy zmianę właściciela, lub też nie przekazywać wszystkich istotnych informacji, np. o związku z regionem czy właścicielu. Niepoprawne translaty

nazw szkół wyższych mogą wywołać zarówno powyżej podane skutki dla odbiorcy tłumaczenia, jak i negatywne skutki dla tłumacza. Albowiem przytoczone błędy i uchybienia w przekładzie nazw szkół wyższych można potraktować jako naruszenie obowiązku zachowania szczególnej staranności. Bez wątpienia błędy ortograficzne, brak znaków diakrytycznych, nieuzualne konstrukcje translatów oraz błędy gramatyczne świadczą o braku staranności tłumacza przysięgłego, podczas gdy błędy rzeczowe i błędy formalne oraz niektóre błędy gramatyczne i ortograficzne prowadzą do braku wierności tłumaczenia poświadczonego. Co prawda może się wydawać, że w porównaniu np. do przekładu nazw sądów niepoprawny przekład nazw szkół wyższych nie będzie miał aż tak poważnych skutków, jednakże także niedokładne przekłady nazw szkół mogą wprowadzić w błąd, np. niepoprawne przetłumaczenie typu szkoły może skutkować niesłusznym przyznaniem zasiłku rodzinnego, błędne tłumaczenie miejscowości lub niepodanie polskiej nazwy miejscowości może wprowadzić odbiorcę w błąd, że chodzi o szkołę w innym kraju. Ponadto na podstawie analizy spraw rozpatrywanych przez Komisję Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych można stwierdzić, że błędy w tłumaczeniu nazw szkół mogą skutkować ukaraniem tłumacza. Komisja bowiem traktuje jako uchybienia merytoryczne świadczące o nierzetelności tłumaczeń np. nadinterpretację poprzez tłumaczenie rozszerzające, błędną informację odnośnie do lokalizacji zdarzenia, błędne nazwisko, dosłowne tłumaczenie, wykroczenie przeciwko uzusowi języka obcego, błędy w zakresie słownictwa ogólnego i specjalistycznego, gramatyki i stylistyki (Kubacki 2012: 311). W tym kontekście potwierdza się główny cel zasad sformułowanych w KTP, które mają na celu chronić interesy tłumacza przysięgłego, gdyż skutki niepoprawnych translatów nazw szkół można zminimalizować podając w tłumaczeniu nie tylko translat nazwy, lecz także jej oryginalne brzmienie.

Bibliografia

- Cieślík, Bolesław, Laska Liwiusz i Michał Rojewski. 2010. *Egzamin na tłumacza przysięgłego: komentarz, teksty egzaminacyjne, dokumenty*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- Cieślík, Bolesław, Kierzkowska Danuta, Michalska Anna, Staniszevska-Kowalak Dorota i Jacek Zieliński. 2018. *Tłumacz przysięgły. Status prawny i zawodowy*. Warszawa: Wydawnictwo Translegis.
- Dacewicz, Leonarda. 2007. *Nazwy polskich uczelni wyższych tradycja i współczesność*. [w:] *Nowe nazwy własne, nowe tendencje badawcze*, red. A. Cieślíkowa, B. Czopek-Kopciuch i K. Skowronek, 521–528, Kraków: Wydawnictwo PANDIT.
- Dostatni, Grzegorz. 2005. *Komentarz do ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.
- Ewald, Petra. 2012. *Grundschule Brüsewitz – Grundschule „Villa Kunterbunt“ – Lessing-Grundschule: Schulnamen zwischen Identifizierungs- und Charakterisierungsfunktion*. [w:] *Beiträge zur Namenforschung* 47/1, 1–32.
- Iluk, Jan. 1992. *Voraussetzungen für eine angemessene Übersetzung von Namen öffentlicher Einrichtungen*. [w:] *Wissenschaftliche Arbeiten zur Literatur und Linguistik*, red. J. Iluk, 52–62, Katowice: Uniwersytet Śląski.
- Iluk, Jan. 2000. *Problemy tłumaczenia instytucji publicznych z języka polskiego na język niemiecki i odwrotnie*. [w:] *Problemy komunikacji międzykulturowej – Lingwistyka, translatoryka, glottodydaktyka*, red. B. Kielar, 193–213, Warszawa: Oficyna Wydawnicza GrafPunkt.
- Kaleta, Zofia. 1998. *Teoria nazw własnych*. [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, red. E. Rzetelska-Feleszko, 15–36, Warszawa, Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego.
- Kierzkowska, Danuta. 1991. *Kodeks tłumacza sądowego*. Warszawa: Tepis.
- Kierzkowska, Danuta. 2011. *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem*. Warszawa: Tepis.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2006. *W sprawie terminologii organów samorządowych i nazw województw w języku niemieckim. Przyczynek krytyczny do stanowiska Konwentu Marszałków RP*. [w:] *Lingua Legis* 14, 39–45.

- Kubacki, Artur Dariusz. 2012a. *O problemach tłumaczenia poświadczonych polskich dokumentów szkolnych*. [w:] *Comparative Legilinguistics. International Journal for Legal Communication*, vol. 9, 79–101.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2012b. *Tłumaczenie poświadczone. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2013. *Problemy tłumaczenia niemieckich dokumentów szkolnych*. [w:] *Lingua Legis* 21, 26–38.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2014. *O problemach tłumaczenia niemieckojęzycznych dokumentów szkolnych*. [w:] *Słowo – kontekst – przekład. Seria Język a Komunikacja* 34, red. J. Dybiec-Gajer i A. Tereskiewicz, 171–186, Kraków: Wydawnictwo Tertium.
- Nord, Christiane. 2011. *Funktionsgerechtigkeit und Loyalität: Theorie, Methode und Didaktik des funktionalen Übersetzens*, Berlin: Frank & Timme.
- Nosowicz, Jan Franciszek. 2016. *Nazwy pochodne od prymarnych wyrazów ergonimów instytucji szkolnictwa wyższego*. [w:] *Neofilologia dla przyszłości*, t.1, red. J. F. Nosowicz, 109–122, Warszawa: Lingwistyczna Szkoła Wyższa.
- Solová, Regina. 2013. *Norma i praktyka w przekładzie tekstów skonwencjonalizowanych*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza „Atut”.
- Stolze, Radegundis. 2009. *Fachübersetzen – Ein Lehrbuch für Theorie und Praxis*. Berlin: Frank & Timme.
- Stolze, Radegundis. 2014. *Praxishandbuch Urkundenübersetzung. Fertigkeiten. Terminologie. Rechtssprache*. Tübingen: Stauffenburg-Verlag.
- Walczak, Bogdan. 1995. *Uniwersytet w Poznaniu: nazwy uczelni i budynków*. [w:] *Język polski – historia i współczesność. Język polski – historia i współczesność. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej dla uczczenia 75. rocznicy powstania Uniwersytetu im. A. Mickiewicza*, red. Z. Krążyńska i Z. Zagórski, 9–20, Poznań: PTPN.
- Vladimirovna Vasil'eva, Natalija. 2004. *Institutionsnamen*, [w:] *Namenarten und ihre Erforschung. Ein Lehrbuch für das Studium der Onomastik*, red. A. Brendler i S. Brendler, 605–621, Hamburg: Baar.
- Rybińska, Zofia. 1994. *Polskie Uniwersytety i Szkoły – Glosariusz*

Polterm nr 5. Warszawa: TEPIS.

- Szwajczuk, Alina. 2011. *O błędnych tłumaczeniach nazw uczelni wyższych w Polsce: dlaczego powszechna praktyka tłumaczenia nazw szkół wyższych na university budzi kontrowersje?* [w:] *Interdyscyplinarność w dydaktyce nauczania języków obcych*, red. K. Jaworska-Biskup, B. Kijek i A. Szwajczuk, 265–283, Szczecin: Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe ZAPOL Dmochowski, Sobczyk.
- Zieliński, Lech. 2006. *Od wierności do śmieszności. Kilka uwag o tłumaczeniu nazw własnych polskich szkół wyższych na język angielski*. [w:] *Rocznik Przekładoznawczy 2. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, 223–233.

Źródła internetowe

HeiligenLexikon.

https://www.heiligenlexikon.de/BiographienJ/Johannes_von_Krakau.htm (data dostępu 10.07.2018)

StudiScan.

https://www.studieren-studium.com/studium/fachbereich_vergleichen/Business_Management/BWL_Betriebswirtschaftslehre (data dostępu 10.07.2018)

Ourkids,

<http://www.ourkids.net/pl/szkoly-spoleczne-w-polsce.php#maincontent> (data dostępu 10.07.2018)

Wissenschaftsrat 2012: *Private und kirchliche Hochschulen aus Sicht der Institutionellen Akkreditierung* (data dostępu 10.07.2018)

<https://www.wissenschaftsrat.de/download/archiv/2264-12.pdf> (data dostępu 10.07.2018)

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. www.nauka.gov.pl (data dostępu 10.07.2018)

Akty prawne

Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz.U. z 2004 Nr 273, poz. 2702)

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005 Nr 164 poz. 1365)

Stanowisko Konwentu Marszałków RP w sprawie terminologii organów samorządowych i nazw województw w języku niemieckim z 4 marca 2000. [w:] *Biuletyn TEPIS*, 41/2000, 27.